

Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK)

Een kleuter is geen schoolkind

www.wsk-kleuteronderwijs.nl

Aan de ministers van OCW en de Kamerleden met basisonderwijs en/of hogescholen in portefeuille

betreft: differentiatie 'Jong Kind'-'Ouder Kind' aan de pabo's

2 april 2020.

Geachte mevrouw Van Engelshoven en meneer Slob,
Geachte dames Westerveld en Van den Hul,
Geachte heren Heerema, Wiersma, Beertema, Rog, Van der Molen, Van Meenen, Paternotte, Kwint,
Futselaar, Van Raan, Krol, Bruins, Bisschop en Azarkan,

Allereerst willen we u en het kleuteronderwijs van harte gelukwensen met de [brief van mevrouw Van Engelshoven van 17 maart 2020](#) naar aanleiding van [aangenomen motie 27923-401 over de differentiatie 'Jong Kind'-'Ouder Kind' aan de pabo's](#) en met het feit dat u elkaar op dit punt gevonden heeft!

De Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs (WSK), die 4000 leden en 12.000 volgers vertegenwoordigt, is blij met deze aangenomen motie, maar wil een aantal belangrijke punten, die vallen onder de doelstellingen van de WSK onder uw aandacht brengen.

De psychologische ontwikkeling centraal

De psychologische ontwikkeling tot een jaar of 12 in het algemeen en die rond de kleuterjaren in het bijzonder staan centraal in de voorgeschiedenis van de differentiatietekst in het [regeerakkoord](#) (p.11, 'Een sterke docent').¹ Daarom zal de differentiatie een succes worden en zal een aantal van de problemen waar de minister in haar brief op wijst, zijn opgelost, als u uitgaat van deze drie punten:

A. In het eerste studiejaar volgen alle studenten een gemeenschappelijk programma met als hoofdvak de algehele psychologische ontwikkeling van geboorte tot de adolescentie (dus 0-12/13 jaar). In het tweede leerjaar kiest elke student voor 'Jong Kind' (bevoegd voor de groepen 1-2 en 3) of voor 'Ouder Kind' (bevoegd voor de groepen 3 en 4-8). Uiteraard kunnen er ook in de jaren 2, 3 en 4 gemeenschappelijke colleges, modules, werkgroepen en dergelijke worden gevolgd en keuzevakken worden gedaan.

Door deze gemeenschappelijke basis en omdat teams daarnaast regelmatig met elkaar in vergadering overleggen, is gewaarborgd dat alle leerkrachten zicht hebben op de groepen 1-8.²

B. Het kernonderwerp van het 'Jong Kind'-specialisme is het deeltraject 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind' van het hoofdvak zoals beschreven in punt A. Zie bijlage I.

C. Er komen twee verkorte nascholingstrajecten zodat 'Jong Kind'-specialisten alsnog een onderwijsbevoegdheid voor de groepen 4-8 en 'Ouder Kind'-specialisten een onderwijsbevoegdheid voor de groepen 1-2 kunnen behalen. Op deze manier zijn leerkrachten die daarvoor kiezen, schoolbreed inzetbaar.

Aandachtspunten bij de brief van de minister

Volgens de WSK dienen de punten A, B en C de basis te vormen van de vernieuwde opleiding. In dat kader brengen we naar aanleiding van de brief van de minister ook de volgende vier punten onder uw aandacht:

1. De minister schrijft over een proef vanaf september 2020 en over inschrijvingen voor het studiejaar 2020-2021. Het eerste leerjaar is in ons voorstel ongedeeld; zie punt A. Pas in het tweede jaar zijn er de specialisaties 'Jong Kind en Ouder Kind'.

2. Voor een pabo die zich aanmeldt voor de gedifferentieerde opleiding is het van belang om de term 'jong kind' toe te spitsen op de ontwikkelingslijn 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind'. Alleen door theoretisch en praktisch (proeven en veel stage-uren) van deze ontwikkelingslijn uit te gaan, blijven we niet in de semantische vicieuze cirkel zitten, waar een deel van de impasse sedert de differentiatietekst in het regeerakkoord uit is ontstaan. Volgens de WSK schuilt een deel van deze impasse in het verschil van inzicht in wat we verstaan onder 'Jong Kind'. Zie bijlage II.

3. Alle organisaties die door de minister in haar brief worden genoemd, dienen vanuit de ontwikkelingslijn 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind' bij de pabo-differentiatie betrokken te worden. Zie eveneens bijlage II.

4. De minister schrijft over 'de betrokkenheid van het afnemend scholenveld'. De WSK bepleit dat eerst en vooral de leerkrachten van de groepen 1 en 2 geraadpleegd worden. Het mag volgens ons niet weer zo zijn dat er net als in de onderzoeken 'Optimale inrichting van lerarenopleidingen' (*Qompas*, oktober 2018) en 'Specialisatiemogelijkheden in lerarenopleidingen' (*ResearchNed*, december 2018) wel óver maar niet mét de leerkrachten van groep 1 en 2 wordt gesproken³, terwijl zij al vanaf de oprichting van de WSK op 25 april 2012 (toen met 56, nu met meer dan 4.000 kleuterleerkrachten) voor bedoelde differentiatie hebben gepleit.⁴

WSK, pabo's, LOBO en PO-Raad

We hebben begrepen dat pabo's, het LOBO en de PO-Raad bezwaren hebben tegen de voorgenomen pabo-differentiatie. Pas op 11 februari jongstleden hebben we dat gelezen in een [dubbelvraaggesprek met ScienceGuide](#).

De WSK heeft in zijn [brief van 28 februari 2020](#) op die bezwaren gereageerd: in onze visie zijn de bezwaren niet houdbaar; voor gesignaleerde knelpunten bestaan aanvullende oplossingen; er is dus geen enkele reden om de pabo-differentiatie niet te verwezenlijken.

De WSK wil graag bijdragen aan de verwezenlijking van de pabo-differentiatie en we streven ernaar om dat in goede verstandhouding gezamenlijk met de pabo's, het LOBO en de PO-Raad te doen te doen – *vanuit de gedachte dat ons onderwijsstelsel er dient te zijn voor het zich ontwikkelende kind en het zich ontwikkelende kind niet ondergeschikt mag zijn aan onderwijsorganisatorische aangelegenheden*.

Om onze adviezen, ideeën en commentaren behalve met u, ook met bovenstaande instanties te delen, zullen we hen hier graag toe uitnodigen. Daarnaast zullen wij, om van elkaars standpunten kennis te nemen, de pabo's, het LOBO en de PO-Raad uitnodigen om hun en onze adviezen bij en commentaren op de verwezenlijking van de differentiatie niet alleen met u maar ook met elkaar te delen.

Volgens de WSK zijn we allemaal slachtoffers van de geschiedenis: kleuterleerkrachten omdat ze te vaak gedwongen worden les te geven in leerstof waar de kinderen nog niet rijp voor zijn en pabo-docenten, het LOBO en het bestuur van de PO-Raad omdat ze niet goed zijn opgeleid in en ingelicht zijn over de psychologische ontwikkeling van het kind volgens genoemde ontwikkelingslijn, waardoor pabo-docenten die kennis ook niet, onvoldoende of deels onjuist aan studenten hebben kunnen doorgeven.

Wij wensen u succes en wijsheid toe met het noodzakelijk differentiëren binnen de pabo's tussen 'Jong Kind' en 'Ouder Kind'. Indien u dat wenst denken we graag met u mee en staan we u met raad en daad bij.

Met vriendelijke groeten,

de kerngroep van de WSK

Noten

1 Enkele hoogtepunten uit die voorgeschiedenis zijn:

9 april 2013: aanbieding door de WSK van het [zwartboek *Kleuters in de knel!*](#) aan de Tweede Kamer; zoekt u onder het trefwoord 'pabo'.

10 februari 2015: aanbieding door de onderwijsbonden AOb en CNV-Onderwijs, de bond van schoolleiders AVS, de Vereniging Jonge Kind (VJK) en de WSK van het [Memorandum voor het jonge kind](#) aan de Tweede Kamer.

21 februari 2016: [Uitzending van De Monitor](#) over het kleuteronderwijs.

15 maart 2016: aannname door de Tweede Kamer van [motie 31293-292](#) over het curriculum van het kleuteronderwijs, waarin de Kamer uitdrukkelijk de suggestie doet om de WSK erbij te betrekken.

7 september 2016: [Rondetafelgesprek](#) van de Tweede Kamer over het kleuteronderwijs en [bijdrage van de WSK](#).

11 maart 2017: Kamerlid Michel Rog presenteert zijn [onderzoek](#) onder bijna 3000 kleuterleerkrachten.

2 Volgens een pabo-bestuurder zou 'de wens dat leerkrachten op de hele kolom zicht hadden' ten grondslag hebben gelegen aan het 'afscheid van de KLOS en de PA'. Zie echter onze [brief van 28 februari](#), punt 7 en bijlage VII.

3 [Brief van de WSK aan de regering en aan de Tweede Kamer van 26 maart 2019](#). Zie met name bijlage IV, p.13-14:

Punt 14: ResearchNed middelt over de leerkrachten van de groepen 1-8. Als we echter naar de leerkrachten per groep en naar die van de groepen 1-2 in het bijzonder kijken, ontstaat een heel ander beeld: 'weet niet...': 30% (groepen 1-8) tegenover 12% (groepen 1-2); 'slecht/zeer slecht': 51% (groepen 1-8) tegenover 71% (groepen 1-2).

Punt 15: 'In de open antwoorden is het vaakst genoemd de behoefte aan een meer specifieke voorbereiding op onderwijs voor kleuters'.

Punt 16: ResearchNed zou heel graag met leerkrachten over de specialisatie Jonge Kind hebben gesproken, maar heeft dat niet gedaan, zonder dat laatste in het verslag te vermelden.

4 [Doelstelling van de WSK](#), concreet doel 7: "**PABO-specialisatie 'het jonge kind'** De Werkgroep maakt zich sterk voor een specialisatie aan de PABO in 'het jonge kind' en 'het oudere kind'. De Werkgroep is van mening dat in de specialisatie 'het jonge kind' de psychologische ontwikkeling uit de inleiding centraal dient te staan."

cc: LOBO, pabo's, PO-Raad, schoolbesturen

Bijlage I

Kwalitatieve omslagen in de ontwikkelingslijn 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind'

Tussen ongeveer 3 jaar en 8,5 jaar doen zich gemakkelijk en duidelijk vaststelbare kwalitatieve omslagen voor in de psychologische ontwikkeling van het kind. Van de honderden voorbeelden waarmee men dat kan laten zien geven we twee voorbeelden: de schrijfproef en de flessenproef.

De kinderen krijgen exact dezelfde opdracht. Van die opdracht is bekend dat alleen de oudste kinderen die zullen uitvoeren op de manier die naar de beste wetenschappelijk inzichten juist is, dus:

- in de schrijfproef schrijft het kind consequent van links naar rechts, verwisselt het geen letters en spiegelt het niet (zie afbeelding 1d);
- in de flessenproef vult het de twee flessen niet meer helemaal op en tekent het beide vloeistofoppervlakken horizontaal (zie afbeelding 3d).

In de twee voorbeelden gaan aan de juiste reacties van de oudste kinderen drie niet-juiste reacties vooraf. Dit feit is alleen te begrijpen als we aannemen dat de psychologische ontwikkeling van het kind kwalitatief veranderingen ondergaat en dus geen gelijkblijvende kwaliteit is waarin het kind op enig moment meer kan dan daarvoor: het kan niet alleen voortdurend kwantitatief meer, maar ook voortdurend op kwalitatief nieuwe manieren.

De schrijfproef

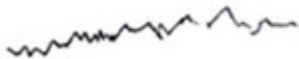
Kinderen tussen 3 en 8 jaar krijgen de opdracht hun naam te schrijven. Dat levert vier soorten reacties op:

De jonge peuter (gemiddeld 3 jaar – 3 jaar en 9 maanden) zet krabbel op krabbel; zie afbeelding 1a.

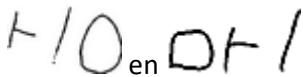
De oudere peuter (gemiddeld 3 jaar en 9 maanden – 4,5 jaar) laat figuren terugkeren maar die komen niet met vaste klanken overeen; zie afbeelding 1b.

De kleuter (gemiddeld 4,5 jaar – 6,5 jaar) spiegelt letters; zie afbeelding 1c.

Het jonge schoolkind (gemiddeld 6,5 jaar – 8,5 jaar) schrijft zonder letters te spiegelen; zie afbeelding 1d.

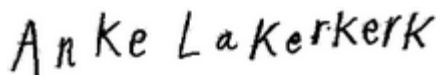
Afbeelding 1a. Lotta van 3 jaar en 3 maanden schrijft haar naam.

Afbeelding 1b. Anke van 4 jaar en 1 maand schrijft haar naam en die van haar zus Mireille.

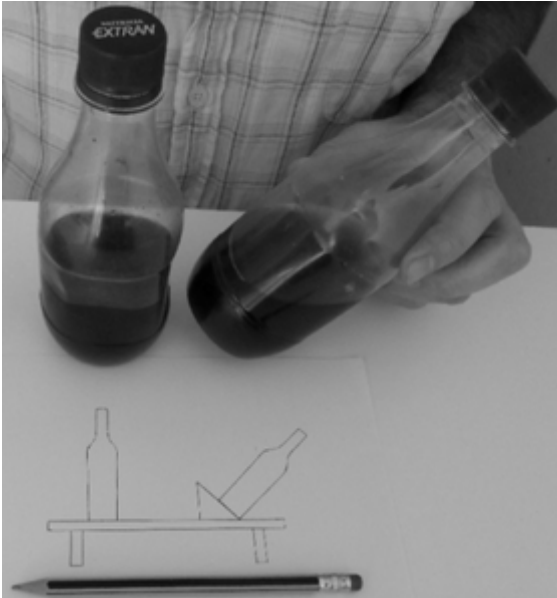
Afbeelding 1c. Bo van 5 jaar en 4 maanden schrijft haar naam en die van haar vriendinnetje Indy.

Afbeelding 1d. Anke Lakerkerk van 7 jaar en 1 maand schrijft haar voor- en achternaam.

De flessenproef

Vóór kinderen tussen 3 en 8 jaar staan twee doorzichtige flessen die voor de helft met een vloeistof zijn gevuld. De ene fles staat loodrecht en de andere onder een hoek van 45°. Vóór het kind ligt een vel papier waarop twee vergelijkbare flessen staan afgebeeld, maar dan helemaal leeg, en een potlood, pen of stift. Zie afbeelding 2.

Afbeelding 2. De opstelling van de flessenproef.

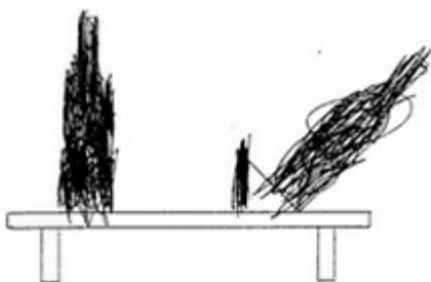
Ze krijgen allemaal de opdracht om in de flessen op het vel na te tekenen wat ze in de flessen vóór zich zien. Dat levert eveneens vier soorten reacties op:

De jonge peuter (gemiddeld 3 jaar – 3 jaar en 9 maanden) vult beide flessen helemaal op; zie afbeelding 3a.

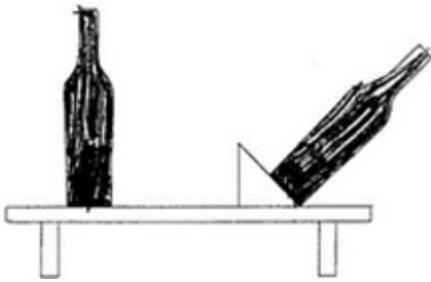
De oudere peuter (gemiddeld 3 jaar en 9 maanden – 4,5 jaar) vult beide flessen eveneens helemaal op maar veel netter dan de jonge peuter; zie afbeelding 3b.

De kleuter (gemiddeld 4,5 jaar – 6,5 jaar) brengt de vloeistofoppervlakken tot uiting maar tekent het oppervlak in de schuine fles niet horizontaal maar loodrecht op de zijwanden van de fles; zie afbeelding 3c.

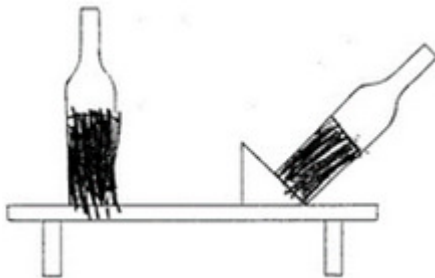
Het jonge schoolkind (gemiddeld 6,5 jaar – 8,5 jaar) tekent de oppervlakken horizontaal; zie afbeelding 3d.

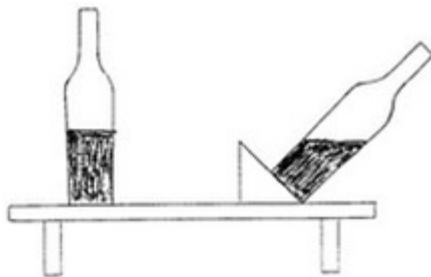
Afbeelding 3a. De jonge peuter vult beide flessen helemaal op.

Afbeelding 3b. De oudere peuter vult beide flessen eveneens helemaal op maar minder slordig dan de jonge peuter.

Afbeelding 3c. De kleuter tekent de vloeistofoppervlakken loodrecht op de zijwanden.

Afbeelding 3d. Het jonge schoolkind tekent de vloeistofoppervlakken horizontaal.

Bijlage II

'Jong kind', toegespitst op 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind'

Het is van belang om de term 'jong kind' toe te spitsen op de ontwikkelingslijn 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind'. Als men dat niet doet, blijven we in de semantische vicieuze cirkel zitten waar een deel van de impasse sedert de differentiatietekst in het regeerakkoord uit is ontstaan.

Wat is een jong kind?

De overgrote meerderheid van de kleuterleerkrachten verstaat onder 'jong kind' een kind dat oudere peuter, kleuter of jong schoolkind is. Uiteraard erkennen zij dat het kind een kwantitatieve groei doormaakt: het kan, weet en begrijpt steeds meer. Maar volgens hen draait de ontwikkeling om de kwalitatieve groei (zie bijlage I):

- de oudere peuter kan, weet en begrijpt dingen *anders* dan de jonge peuter;
- de kleuter kan, weet en begrijpt dingen *anders* dan de oudere peuter;
- het jonge schoolkind kan, weet en begrijpt dingen *anders* dan de kleuter.

Al op 18 april 2015 hebben de leden van de WSK de grondbeginselen van het specialisme 'Jong Kind' beschreven in de brochure [Minimale competenties voor de beginnende kleuterleerkracht](#): in acht maal drie uur kan men het minimum van het minimum over de kleuter en het kleuteronderwijs overdragen.

De ervaring van de WSK is dat de overgrote meerderheid van de pabodocenten – in elk geval bij de afdelingen onderwijskunde en leesdidactiek – maar ook het bestuur van de PO-Raad onder 'jong kind' een miniatuur-exemplaar van het basisschoolkind verstaan. Zij erkennen slechts de kwantitatieve groei of beperken zich daar slechts toe. De kwalitatieve groei ontkennen zij óf menen ze veilig te kunnen negeren. Dat heeft een historische reden:

Er zijn twee haaks op elkaar staande visies als het om 'jong kind' gaat. Dit is niet alleen een academische kwestie maar heeft vooral in het kleuteronderwijs tot grote problemen geleid. Om die problemen op te lossen is in 2012 de WSK opgericht en is de differentiatietekst in het regeerakkoord gekomen.

Hoe die twee visies naast elkaar zijn ontstaan, moeten we hier goeddeels laten rusten maar gaat terug naar de introductie van de gedachte dat een kind zich niet zozeer van binnenuit ontwikkelt (actief en psychologisch-interactief proces) maar door de omgeving tot ontwikkeling kan worden gebracht (passief en sociaal proces) (Philip Kohnstamm, 1929). Die gedachte is in het Utrechtse Pedagogische Instituut geïnstitutionaliseerd (Martinus Langeveld, 1946). Vrijwel alle huidige hoogleraren en pabo-docenten onderwijskunde ontwikkelingspsychologie, onderwijskunde zijn in deze geest opgeleid.

Voor een uitvoerige behandeling van het ontstaan van die twee haaks op elkaar staande visies verwijzen we naar E. Vervaet, *Basisonderwijs zonder basis* (2016), hoofdstukken 1, 2, 5 en 6.

Minister Van Engelshoven heeft deze twee haaks op elkaar staande visies bij haar bezoek aan de pabo van Saxion op 4 maart 2019 niet onderkend (zie onder 'De pabo van Saxion (Enschede)'). Indien zij ze ook niet onderkent bij de verwezenlijking van de differentiatietekst in het regeerakkoord en bij de uitvoering van [motie 27923-401 over de pabo-differentiatie](#), dan zal er wezenlijk niet veel veranderen en zullen slechts de bordjes zijn verhangen.

Drie voorbeelden

We geven drie voorbeelden van de twee haaks op elkaar staande visies op 'jong kind'.

Voorbeeld 1. Het begrip 'psychologische ontwikkeling'

Volgens de WSK is de psychologische ontwikkeling een actief en psychologisch-interactief proces waarin nieuwe vormen van kunnen, weten en begrijpen uit voorafgaande vormen ontstaan; zie bijlage I. Men spreekt dan ook van 'het kind ontwikkelt zich'.

Volgens de anderen is de psychologische ontwikkeling een passief en sociaal proces waarin nieuwe vormen van kunnen, weten en begrijpen door de buitenwereld in het kind worden gebracht. Men spreekt dan ook van 'het kind wordt ontwikkeld'; zie uitspraken als (onze cursiveringen):

- ‘Kinderen zijn “ontwikkelaar”. Daarom is de beïnvloedende rol van de omgeving uiterst belangrijk’;
- over het onderwijs dat de schrijfster vóórstaat: ‘ontwikkelaarheid en onderwijsbaarheid van kinderen’;
- de schrijfster streeft ernaar ‘dat de scheiding tussen kleuters en niet-kleuters wordt opgeheven’;
- ‘Het gebied van geletterdheid en wiskundige oriëntatie verdient als activiteitengebied veel aandacht maar anders, en veel uitgebreider dan in het traditionele kleuteronderwijs gebruikelijk is’.⁵

De WSK ziet de leerkracht eerst en vooral als begeleider van het zich ontwikkelende kind: vaststellen of het kind ergens aan toe is; aanbieden van leerstof; toetsen van vorderingen; enzovoort.

Voorbeeld 2. Het begrip ‘observeren’

Volgens de WSK is observeren in de eerste plaats het nagaan op welk ontwikkelingsniveau een kind op een bepaald ontwikkelingsdomein functioneert en in de tweede plaats nagaan tot hoe ver het kind binnen dat niveau is gevorderd, met als doel lesstof en activiteiten óp dat niveau aan te bieden.

Volgens de anderen is observeren een nagaan of er een aanleiding is om het kind voor een taak te stellen, die bóven zijn huidige ontwikkelingsniveau ligt; zie ‘leerkrachten zoeken naar ontwikkelings-signalerende gegevens: [...] welke gegevens in de activiteit [van het kind] zijn signalerend voor de ontwikkelingsmogelijkheden van het kind in de richting van de gewenste activiteit’. Daarbij geeft men een ander en in de ogen van de WSK onjuist en negatief beeld van het observeren: ‘Observeren komt vaak neer op verzamelingen details die getoetst worden met de bedoeling het actuele ontwikkelingsniveau vast te stellen. [...] dergelijke observaties leveren niet meer dan een fragmentarisch beeld van ontwikkeling op, op details gericht die [...] niets zeggen over het reële ontwikkelingsverloop’.⁶

Voorbeeld 3. Het begrip ‘spel’

De WSK ziet het spel van de kleuter eerst en vooral als vrij spel en verstaat onder vrij spel een ‘activiteit die het kind naar inhoud, vorm en tijdsduur zelf bepaalt en waarmee het geen ander doel heeft dan zichzelf te vermaken. Vrij spel geeft ruimte voor ontwikkeling en impulsen van binnenuit, in tegenstelling tot impulsen van buitenaf waar het steeds op moet reageren’.⁷

Volgens de anderen is het vrije spel van de kleuter er eerst en vooral als opstap tot het aanbieden van leerstof; zie ‘dragen zogenaamde speel-leermaterialen werkelijk bij aan begripsvorming, geletterdheid of wiskundige oriëntatie?’ en ‘kinderen vrij laten spelen is volstrekt onvoldoende. Leerkrachten laten spelen, helpen spelen èn leren spelen’.⁸

De pabo van Saxion (Enschede)

Op 4 maart 2019 bracht mevrouw Van Engelshoven een [bezoek aan de pabo van Saxion](#). Op 2 juli 2019 schreef de regering daar positief over in een [brief aan de Tweede Kamer](#): ‘Binnen de huidige pabo is het al mogelijk om studenten te specialiseren voor lesgeven aan het jonge kind. Onderzoek wijst uit dat de impuls die de pabo’s de afgelopen jaren hebben gegeven aan de specialisaties jonge en oudere kind zijn vruchten afwerpt. Dit werd ons bevestigd bij een werkbezoek aan de pabo van Hogeschool Saxion dit voorjaar. Daar is het expertisecentrum Het Jonge Kind direct aan de opleiding verbonden, waardoor bevlogen lerarenopleiders en «Jonge Kind Specialisten» elkaar aanvullen’ (p.7). De regering ziet mogelijkheden tot verbeteringen maar rept niet over de pabo-differentiatie.

Uit het [bezoek van de WSK aan de pabo van Saxion](#) bleek duidelijk dat de pabo stappen in de goede richting probeert te zetten, maar ook dat de richting niet altijd de juiste is en dat de stappen te klein en te gering in aantal zijn. Dit kwam duidelijk naar voren toen kleuterleerkrachten die door de pabo waren uitgenodigd omdat zij stagiaires van Saxion begeleidden, aangaven dat zij niet tevreden waren over hoe de studenten leren observeren, terwijl de pabo daar toch twee docenten voor heeft. Het bleek dat de pabo een andere visie op observeren heeft dan die kleuterleerkrachten en de WSK; zie paragraaf ‘Drie voorbeelden’, voorbeeld 2.

Kortom, de pabo van Saxion leidt – net als bijna alle andere pabo’s – studenten nog steeds op in de visie, dat de kleuter een miniatuur-afl levering van het jonge schoolkind zou zijn; hij zou niet in psychologisch opzicht tussen de oudere peuter en het jonge schoolkind staan, maar door zijn omgeving middels opdrachten ontwikkeld kunnen worden op het niveau van het jonge schoolkind.

Binnen een ongedifferentieerde pabo met enkele modules en keuzevakken 'jong kind' wordt een student niet adequaat opgeleid tot kleuterleerkracht. Wat dat betreft is het als met een cellist: daar wordt men niet adequaat voor opgeleid in een opleiding tot violist met enkele modules en keuzevakken 'cello'.

Onderzoek

De minister heeft in verband met de pabo-differentiatie twee onderzoeken laten uitvoeren, die volgens de WSK niet of onvoldoende relevant zijn voor de pabo-differentiatie omdat ze in de geest van de andere visie (ontwikkeld worden; aanleiding zoekend observeren; spel als opstap voor leerstof bóven het niveau) staan en omdat kleuterleerkrachten er niet expliciet bij zijn betrokken; zie onze brief, punt 4 en noot 3.

De WSK heeft geen behoefte aan nieuw onderzoek, maar als de regering toch nieuw onderzoek wenst, dan bevelen wij dringend doch vriendelijk aan

- dat de onderzoekers zich sterk door de [onderzoeksvragen](#) (bijlage IV) laten inspireren die we de regering en de Tweede Kamer op 5 februari 2019 hebben gesuggereerd en
- dat de WSK om verdere vertraging te voorkomen op een of andere manier bij opzet, uitvoering en verslaggeving van dat onderzoek zal worden betrokken.

'Representatieve beroepsorganisatie'

Mevrouw Van Engelshoven schrijft in haar brief dat onderzocht moet worden 'op welke wijze de bekwaamheidseisen moeten worden aangepast – met een representatieve beroepsorganisatie'. Daarbij vraagt de WSK zich af wie de minister als 'een representatieve beroepsorganisatie' aanmerkt:

- de WSK,
- de pabo's, het LOBO en/of de PO-Raad of
- de WSK, de pabo's, het LOBO en/of de PO-Raad.

Hoe dan ook, de WSK is een organisatie die de kleuterleerkrachten representeert.

Hierboven hebben we uiteen proberen te zetten dat alleen de WSK de kleuter in de ontwikkelingslijn 'oudere peuter → kleuter → jong schoolkind' ziet en de andere organisaties hem als een miniatuur-schoolkind zien. Dat zal niet alleen in onderzoek blijken (zie onder 'Onderzoek') maar ook in adviezen over bekwaamheidseisen.

Noten

5. F. Janssen-Vos, 'Basisontwikkeling: het APS-project Onderbouw Basisschool', *Visies op onderwijs aan jonge kinderen* (red. B. van Oers & F. Janssen-Vos), Assen, Van Gorcum, 1993², p.88-108, met name p.91, p.92, p.93 en p.97.
6. 'Basisontwikkeling' (zie noot 5), p.101-102.
7. ['Het belang van het vrije spel voor de kleuter'](#), met name p.4.
8. 'Basisontwikkeling' (zie noot 5), p.106.